

A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT 1987-BEN

Kezdem szokásos kóstolóval, hogy könnyítsem az olvasó dolgát. Az elmúlt év munkáját értékelve elsőként a **fejlesztési feladatokat** említjük; kezdeményezéseink nyomán javulás várható a bírósági könyvtárak működésében; sikeresnek mondhatjuk a különböző könyvtárhálózatok szakirodalmi együttműködését elősegítő lépéseinket; a statisztikai tevékenység korszerűsítését elősegítő számítógépes programjavaslatainkat. Elkészítettük a siketek és nagyothallók részére tervezett szolgáltatások programját; a Soros-Alapítvány támogatásával fejlesztettük a hangoskönyvtári gyűjteményeket; a Soros-Sabre-Alapítvány révén 30 000 idegen nyelvű könyv hozzáférhetőségét biztosítottuk.

A **kutatási feladatokról** szólva: három fontos kiadvány került nyomdába: *Bartos Éva*: Biblioterápiai olvasókönyv, *Gereben Ferenc*: Az olvasási szokások változásai, *Szabó Ferenc*: A könyvtáros pálya szociológiája. Empirikus vizsgálódásaink során egyre nagyobb teret nyernek az olvasószolgálattal közvetlenül összefüggő elemzéseink.

Szakmai továbbképző tanfolyamainkon mintegy 300 hallgató vett részt. Feladatunknak tartjuk a vezetőképzésben, hogy napjaink közérdekű kulturális, társadalmi kérdéseiről sokoldalú véleménycserére teremtsünk lehetőséget.

A **propagandamunkánk** a korábbi törekvéseknek megfelelően alakult: A KÖNYV-ÉRT-tel együttműködve 5–1000 példányban kerültek kiadásra a *Közhasznú kisbibliográfiák* című sorozatban megjelenő kiadványok, és a legszebb magyar könyvtárakat bemutató hangosított diafilmsorozat gyártását is elkezdtük. Propaganda szolgáltatásunkat és kiadói tevékenységünket hátrányosan befolyásolták beszűkülő lehetőségeink: bevezetett, kurrens kiadványaink folyamatos megjelentetését is veszély fenyegeti.

A **Könyvtártudományi Szakkönyvtárban** megindult a számítógépesítés. Az adatbázisok kiépítése a Micro–ISIS felhasználásával történik.

Új szolgáltatásaink közül a nyelvtanulást segítő dokumentumoknak és eszközöknek volt kiemelkedő sikere.

Lássuk ezek után a menüt.

Mint már jeleztük: a bírói és az ügyészi szervek szakirodalmi ellátását vizsgáltuk a fejlesztési célok kitűzése érdekében. Az Igazságügyi Minisztérium elfogadta kezdeményezésünket, és így részt vehettünk a bírósági könyvtárosok tanácskozásán, ahol megállapodtunk a könyvtárakra vonatkozó szakmai irányelvekben. Létrejött az Igazságügyi Minisztériummal az az alkotó munkakapcsolat, amelytől az információs feltételek javulását reméljük.

A könyvtári statisztikán bizonyára átok ül, mert az adatszolgáltatás egyszerűsítéséből mindig újabb terhek születnek. A Tudományszervezési és Informatikai Intézet egy rö-

vid számítógépes kaland után visszatért a hagyományos feldolgozásra. Országos értekezleten foglalkoztunk a könyvtári statisztika számítógépesítésének lehetőségével kisgépes környezetben. A statisztikai adatok gépi adathordozókon történő szolgáltatásának lehetősége Kovács Géza PETRA–MARTA programcsomagjával (Berzsenyi Dániel MK, Szombathely) kedvező fogadtatásra talált, 1987. végéig Szeged, Kecskemét, Békéscsaba, Győr, Zalaegerszeg, Pécs, Kaposvár és Szombathely vállalkozott beszerzésére és alkalmazására.

A gyermekek könyvtári ellátásának fejlesztési követelményeiről három dokumentum készült: *Pápayné Kemenczei* Judit az A és B típusú könyvtárak gyermekrészeleíról szóló dolgozata; *Mónus* Imre jelentése és saját felmérésünk, amely a községi gyermekkönyvtárak ellátásáról ad képet.

A munkahelyi könyvtárak gyűjteményfejlesztési témája volt az a javaslat, amely közérdekű-közhasznú dokumentumok gyűjtésére és hozzáférhetőségük biztosítására vonatkozott és a SZOT megrendelésére készült.

A helyzetelemzések és programok közül említést érdemel az a vitaanyag, amelyet az Olvasó népért mozgalom 1988. évi országos konferenciájához készült a könyvtári ellátásról, az olvasási kultúra helyzetéről, továbbá egy felmérés a nyugati újságok, folyóiratok meglétéről és hasznosulásáról a közművelődési könyvtárakban.

A növekvő költségek ellenére lényegében sikerült fönntartani szolgáltatásainkat. Az *Új Könyvek* c. állománygyarapítási tanácsadó 1987-es impresszummal 28 számmal jelent meg, és a KÖNYVÉRT kérésére 1987. október 15-től már az 1988. évre számoztuk a füzeteket. 1987-ben 3165 címet ismertettünk, minden korábbi évnél nagyobb mennyiséget. Takarékosági okokból a szabadlapos formáról visszatértünk a füzetes formára. Az *Új Könyvek* negyedéves szakrendi és betűrendes mutatói, valamint az 1986. évi kumuláció elkészültek.

A helyismereti munka kézikönyvei sorozat tagjaként elkészült *A magyar sajtó repertóriumainak annotált bibliográfiája* c. kötet kézirat.

A régi könyvek katalogizálásához készülő példatár szerkesztését befejeztük, közeli megjelenésében bizakodunk. Az 1984-ben és 1985-ben megjelent hangoskönyvek katalóguscéduláit, központilag elkészítettük és az érdekelt könyvtárak számára szétosztottuk. Lassan bár, de halad a katalogizálási kézikönyv megírása.

A propagandaszolgáltatásokban látványos fejlődés ugyan nincs, de föltámasztottuk a *Könyvtári Hírlevelet*, amelyben tájékoztattuk a tömegkommunikációs szerveket a könyvtárak 1986. évi tevékenységéről és a könyvtárosképzésről tartott magyar-brit szemináriumról. A könyvtárügy minden jelentős eseményéről tájékoztattuk a központi lapokat. Nőtt az elemző, problémafelvető cikkek (pl. az MKE vándorgyűléséről minden napilap részletesen tudósított) száma. Több vitacikket jelentettünk meg. Kezdeményezésünkre a *Magyar Nemzet* az ünnepi könyvhéten önálló – több könyvtári vonatkozású írást tartalmazó – mellékletet adott ki. A nemzeti dokumentumtermés alapkönyvtáiról szóló kalauz kéziratát 1987. végére lezártuk.

Kezdeményezésünkre erősödött a könyvtárak könyvheti propagandamunkája: számos városban rendezték meg az eseménysorozatot *Könyvtári napok* címmel. A könyvhét országos megnyitójához kapcsolódva a nyíregyházi megyei könyvtárral *A könyvtár a közművelődési és tudományos munka szolgálatában* címmel szakmai tanácskozást szer-

veztünk. A könyvhétre megjelenő alkalmi újságokból és a napilapok könyvtári mellékleteiből módszertani segédanyagot állítottunk össze. A lapokat a könyvtárosok vándorgyűlésén kiállításon mutattuk be.

A Diafilmgyártó Vállalatnál a magyar könyvtárakat bemutató hangosított diafilm gyártását indítottuk el. Közreműködtünk a film szellemi előkészítésében.

A **számítógépesítésben** a piacfelderítő koordináló szerepet próbálgattuk. Az 1986-ban alapított, kezdetben manuálisan kezelt központi könyvtári szoftver adatbankot az OSZK *Tudor* programjának segítségével gépi adatbázissá szerveztük, amely alkalmas egy könyvtári szoftver követő szolgálat működtetésére is. E követő szolgálat első akciója keretében a megyei és városi könyvtárak vezetői, a kisszámítógépes programok készítői és forgalmazói, továbbá szoftverfejlesztő cégek (több mint 300 partner) kapták meg visszacsatolásra inspiráló alapinformációinkat (betűrendes könyvtári szoftver jegyzék) sokszempontú indexrendszerrel (tárgyszóindex, forgalmazók jegyzéke, -géptípusok szerinti mutató, árindez).

A szoftver adatbankból teszteléssel kiemelve a könyvtári alkalmazás szempontjából legjobb kisszámítógépes programokat, új kiadvánnyal jelentkeztünk: megjelent a *Könyvtári szoftverek* 1. füzet, a 2. nyomdában van, a 3. szám a kéziratelőkészítés fázisában, s megkezdődött a 4–5. füzet tartalmának tesztelése. A ráfordítások és a közvetítői bevételek hiánya azonban máris a változtatás felé szorítanak bennünket. Operatíván részt vettünk az OSZK gépesítésének előfelmérési munkálataiban. Elkészítettük a Hungarika Információ, a Folyóirat- és Hírlapfeldolgozó Részleg, valamint az ISSN iroda adatalemeinek feltárását és munkafolyamatainak leírását. A nemzeti könyvtár szolgáltatásainak számítógépes fejlesztését a szélesebb könyvtárkörnyezet szempontjából is a legfontosabb feladatnak tartjuk.

A *TEKE '86* és a *SZAKMA '86* adatsoros statisztikai gyorstájékoztató nem jelent meg, mert a Tudományszervezési és Informatikai Intézet nem teljesítette megállapodásunkat.

Több éves vállalkozást indítottunk útjára azzal, hogy elkészítettük a *Gyermekkönyvtárosi kézikönyv* szinopszisát, s ezt az MKE gyermekkönyvtárosi szekciójában megvitattuk.

A könyvtárakat érintő hatályos jogszabályok revideált gyűjteményének kézirata összeállt. Tekintettel az 1987. év második felében megjelent új jogszabályokra, a kézirat lezárása és a megjelenés 1988-ra halasztódott.

Konzultációs-tanácsadó szerepeinkről szólva néhány új partnert említünk: felvettük a kapcsolatot a Gyógyepedagógusok Országos Szövetségével és a Bárczi Gusztáv Gyógyepedagógiai Intézettel; koncepciót készítettünk az Országos Rabbiképző Intézet könyvtári rekonstrukciójára; tanácsadással segítettük a könyvtár – Soros-Alapítvány támogatását kérő – pályázatának elkészítését.

A könyvtárápítési és berendezési tanácsadó szolgálat keretében terveket készítünk a következő könyvtáraknak: SZMT központi könyvtár, Salgótarján; megyei könyvtárak: Eger (Panakosza-ház), Székesfehérvár (tanulmányterv), Pécs (Székesfehérvár u. 5. sz. ép.); városi/községi könyvtárak: Decs, Kalocsa, Tiszafüred, Vál, Tolna, Csenger, Hatvan, Keszthely; főiskolai könyvtárak: Külkereskedelmi Főiskola, Gyógyepedagógiai

folytattunk; megyei könyvtárak; Kecskemét, Salgótarján; SZMT központi könyvtár Miskolc; városi/községi könyvtárak: Bóly, Körmen, Balatonfüred, Lenti, Pozsony, Szerencs.

Szakterületi feladatokból bőven kijutott az elmúlt évben. Átfogó területi vizsgálatra került sor Tolna és Pest megyében. Kérdőíves felmérés alapján vizsgáltuk a könyvtárak együttműködését a városokban.

Három dél-dunántúli megyében (Baranya, Somogy, Tolna) célinformációkat gyűjtöttünk 15 vállalati szakkönyvtár tevékenységéről, különös tekintettel az ipari-hálózat könyvtáira.

Vizsgáltuk a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem és a szegedi József Attila Tudományegyetem könyvtárában egy leendő számítógépes hálózat munkájában való részvétel tárgyi és személyi feltételeit, s erről jelentést készítettünk a megrendelőnek.

A Honvédelmi Minisztérium Kulturális Osztályának felkérésére elvégeztük a Magyar Néphadsereg Művelődési Háza Központi Könyvtárának és fiókkönyvtárainak szakterületi vizsgálatát.

Kutatási feladataink közül ezúttal a finn-magyar összehasonlító regénybefogadási vizsgálatot említjük. Elkészült a javaslat az adatok feldolgozására, melyeknek jelentős részét egyeztetttük a finn partnerrel. A kódolás és gépi adatfeldolgozás időarányos részével elkészültünk.

A könyvtár, a könyvtáros és társadalmi környezete témában elkészült *A könyvtáros pálya szociológiája* c. kutatás zárótanulmányának kézírata nyomdában van.

Befejeztük egy falu (Tiszaigar) cigányainak kulturális szocializációjával, életmódjával, iráshoz, könyvhöz való viszonyával, könyvtári ellátottságával foglalkozó kutatás első szakaszát.

A **továbbképzési feladatok** közül a zenei továbbképző tanfolyamot, az Osztályozás és indexelés c. tanfolyamot és a nagy sikert kiváltott újságírói tanfolyamot emeljük ki a sok közül, bár ugyanilyen joggal hivatkozhatunk a vezetőképző tanfolyamokra és a számítástechnikai kurzusokra is.

A nemzeti könyvtárnak nyújtott képzési szolgáltatás folyamatos volt: intenzív tanfolyamot szerveztünk az OSZK feldolgozó munkatársai részére a bibliográfiai leírás témakörében; az olvasószolgálat munkatársai számára az új szabványok szerinti bibliográfiai és katalogizálási tudnivalókról; A BME Számítástechnikai Központjában IBM-PC tanfolyamot szerveztünk az OSZK számítógépesítésével foglalkozó könyvtárosoknak, összesen 27 főnek.

Négy gyermekkönyvtárosi regionális továbbképzésre került sor.

Rendezvényeink, akcióink közül is hadd említsünk néhányat: tartalmi elemzést végeztünk a megyei könyvtári híradókról, a Fejér Megyei Könyvtárral közösen megszerveztük a híradók szerkesztőinek tanácskozását; két évtized az olvasáskutatás könyvtári műhelyében címmel szakmai tanácskozást tartottunk Ughy Jenő halálának 20. évfordulóján; értekezleten mutattuk be a tanácsi közművelődési könyvtárak számára statisztikai feldolgozáshoz Commodore 64 típusú számítógépre készített szoftvert is; szakmai tanácskozást és bemutatót szerveztünk könyvtárnépszerűsítő videofilmek készítéséről; bemutattuk a Miskolci Városi Könyvtár *IGE (Írók Gazdasági Egyesülete)* c. dokumentumkiállítását az OSZK-ban.

Szakkönyvtárunk állománygyarapodása: 842 könyv, 495 folyóiratcím, 130 útjelentés, 2 fordítás, 216 IFLA paper, 392 prospektus, 893 lapkivágat, 200 db audiovizuális anyag, 78 szakdolgozat, 342 fénykép. Nemzetközi kiadványcserében küldött 651 tételért 710 darabot kaptunk cserében, összesen 402 cserepartnerünk van, ebből 171 szocialista országbeli.

Korszerű audiovizuális eszközök birtokában kiemelten fejlesztettük nyelvanyaggyűjteményünket; összesen 168 magnetofonkazetta és 18 videokazetta valamint 439 különböző nyelvű és szintű nyelvkönyv képezi a nyelvi gyűjteményt.

A könyvtári berendezésekről, felszerelésekről szóló prospektusgyűjteményünket összevontuk az OMIKK hasonló anyagával, átvettük tőlük a feldolgozás és szolgáltatás munkáját. A prospektusok feldolgozása folyamatban van. A jövőben a KMK Szakkönyvtára szolgáltatja az új prospektusok gyarapodási jegyzékét a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás* c. szaklapnak. Az OMIKK-tól átvett és a saját szerzeményezésű prospektusaink feldolgozását számítógépen végezzük.

A beiratkozott olvasók száma 920, 4126 használatot regisztráltunk, a kölcsönzött dokumentumok száma 6678. Könyvtárközi kölcsönzésben 417 művet küldtünk és 45-öt kaptunk.

Könyvtárbemutatót tartottunk 31 belföldi és 11 külföldi csoportnak, valamint 32 egyénileg hozzánk látogatónak.

Számítógépesítés és adatbázisépítés terén sikerek és kudarcok vegyesen értek bennünket: munkatársaink képzésben részesültek, általános géphasználatot tanultak és a Micro-ISIS rendszer alapjait sajátították el.

Az alábbi adatbázisokat hoztuk létre:

- Micro-ISIS rendszerben a *Magyar és Nemzetközi Cikk* (MANCI) adatbázist alakítottuk ki és folyamatosan töltjük fel kurrens rekordokkal;
- Dbase3 plus alapú adatbázis készült a prospektusokról;
- Kurrens kiadványaink postázásához gépi címlista készült, amelyből öntapadós etiketre nyomtatjuk a címeket.

A könyvtár keretében készülő kurrens kiadványaink (KDSZ, MAKSZAB, Gyarapodási jegyzék, HLISA, VELBI, Könyvtári Figyelő) folyamatosan elkészültek.

Személyi hírek: a szakkönyvtár vezetésében változás történt, Gerő Zsoltné nyugdíjbavonulásával Kovács Lászlóné vette át az osztály vezetését. Az osztály dolgozói közül hárman szültek kisbabát, így az előző évvel együtt öt kismama volt folyamatosan távol. Az osztály kurrens munkájában nagy lemaradás ennek ellenére nincs, ami az osztály többi dolgozója intenzívebb munkájának és túlmunkájának köszönhető; a Gyűjteményfejlesztés és bibliográfiai tanácsadó osztályon az év folyamán két munkatársunk távozott gyermekgondozási szabadságra, így ismételten változott az osztály összetétele, egy szerződéses munkatárs, magyar-könyvtár szakos, szeptemberben állt munkába. Új szakszerkesztői megosztásokat kellett ismételten alkalmazni; a Szervezési és propagandaosztályra az év folyamán visszatértek a GYES-en illetve GYED-en lévők, új munkatárs *Lencső* László.

Nemzetközi kapcsolataink keretében 40 külföldi vendég érkezett hozzánk. Személycserében 7 fő, az MM vendégeként 8 fő és a holland Frederik Muller Akademie 25 könyvtáros hallgatója számára szerveztünk szakmai programot.

Intézményünkben 29-en vettek részt külföldi tanulmányúton (ebből személycserében 15-en). Részt vettünk a Szocialista országok zenei könyvtárai és zenei dokumentációs központjai képviselőinek 6. szimpóziumán; a szocialista országok kulturális minisztériumainak 8-as „Könyvtári technikák és technológiák munkacsoport” 3. plenáris ülésén; a Gyermekkönyvtárak szociál-pedagógiai funkcióval foglalkozó konferencián; a Könyvtár-építés és berendezés kézikönyvének szerkesztőbizottsági ülésén; a nemzetközi olvasáskutatási társaság V. európai konferenciáján; a Párizsban megrendezett Francia–Magyar Bibliológiai Konferencia munkájában; összefoglalót készítettünk a Brightonban tartott IFLA közgyűlésre a hazai börtönkönyvtárak helyzetéről; közös finn-magyar intézményközi közös kutatás keretében rendezett szemináriumon, amelynek témája: közös finn-magyar összehasonlító regénybefogadási és kritikai recepcióvizsgálat.

Részt vettünk a prágai Magyar Intézet könyvtárának teljes körű állományrevíziójában, és a római Magyar Akadémia Könyvtára szépirodalmi állományának selejtezésében.

Az MM Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya felkérésére a külföldi magyar intézetek könyvtárosai részére 5 napos szakmai tanfolyamot szerveztünk. A továbbképzésen 8 országból 14 fő vett részt.

SZENTE Ferenc

A VILÁG LEGNAGYOBB ÉS LEGMODERNEBB KÖNYVTÁRÁT fogjuk felépíteni – jelentette be Mitterand elnök a július 14-i nemzeti ünnep alkalmából adott tv-interjú keretében. Részleteket nem közölt tervéről (nem ez volt a fő téma). Tény, hogy évek óta folyik a vita: a Bibliotheque Nationale rég szűknek bizonyult központi épületét próbálják-e modernizálni, vagy osszák meg a nemzeti könyvtári funkciók ellátását a régi épület és egy Párizstól távolabb létesítendő nagyobb épület között. Valószínű, hogy az elnök, aki nagy könyvbarát, a British Library példáját követve egy harmadik megoldással, monumentális új párizsi épületegyüttes megteremtésével óhajt saját közéleti tevékenységének is maradandó emléket állítani. (Le Monde, 1988. júl. 15., 16.; DBI Pressespiegel, 1988. júl.)